

KÖNYVISMERTETÉS.

Tolnai Vilmos: A nyelvújítás. Bpest, M. T. Akadémia, 1929. 8-r. 240 l.

Tolnai Vilmosnak munkája, *A nyelvújítás*, természetesen érdekli az irodalom fejlődésének tanulmányozóit is, hiszen el sem képzelhetjük a XIX. század gazdag irodalmi életét a Kazinczy korának nagy nyelv- és stílus-reformja nélkül.

Más nyelvek történetében is van nyelvújítás, de sehol sem forrott úgy össze a nyelv fejlesztésére való törekvés a nemzeti élet többi tényezőjével, mint épen minálunk. A magyarság fennmaradásáért való küzdelem nagy segítséget nyert a nyelvújításban; az a tudományos fellendülés, mely a XVIII. század magyar szellemi életét jellemzi, a nyelvújítás által vált nemzetivé.

Amikor a nemzeti szellem új életre kél, íróink lázas igyekezettel akarják pótolni a százados mulasztást. Az új életre kelt irodalom a természetes fejlődésben elmaradt nyelvet egyszeriben alkalmassá akarja tenni az új idők minden szükségletének kielégítésére — így indul meg a nagy nyelvújítás, melynek középpontjában Kazinczynak hatalmas egyénisége áll.

A magyar nyelv tudatos és szándékos módosításának és bővítésének teljes monografiája a Tolnai könyve, három részben. Az elsőben a nyelvújítás elméletét adja.

A nyelvújításnak három irányát különbözteti meg: a *nyelvbővítést*, mely a hiányzó szavak és kifejezések pótlásával akarja gazdagabbá tenni a nyelvet, a *nyelvtisztítást*, mely az idegen szavakat és kifejezéseket el akarja távolítani a nyelvből és a *nyelvszépítést*, mely a szavak hangzásának szebbé tételén kívül mint stílusreform jelentkezik.

A második fejezet a könyvnek legterjedelmesebb része, a nyelvújítás története. Már a kódexek korában kimutathatók olyan szavak, melyek nem a természetes nyelvfejlődés alkotásai, hanem a fordító szerzetesek verejtékes munkájának gyümölcsei. Utána sorra veszi Tolnai azokat az íróinkat, akiknek részük volt nyelvünk alakításában, a magyar stílus fejlesztésében, egyáltalán mai magyar nyelvünk megalkotásában. Ismerteti azokat az irodalmi vitákat, melyeket a nyelv eredeti tisztaságát és ősi épségét féltő ortologia folytatott a nyelvújítókkal, Kazinczy nagy küzdelmét, melynek győzelme lehetővé tette a XIX. század hatalmas irodalmi fellendülését és foglalkozik a mult század vakmerő műszófaragásával, melyre üdvös visszahatás volt Szarvas Gábornak és a Magyar Nyelvőr köré csoportosuló tudósnak fellépése.

A könyv harmadik részében a szókészlet bővítésének módjait ismer-teti a szerző s végül felsorolja a nyelvújítás szókincséből a mai nyelvünkben leghasználatosabb szavakat és helyesen teszi fel ezt a kérdést: «Hogyan beszélénk és íránk ma, ha mindezeket törölnünk kellene szótá-runkból?»

Nagy munkájában felhasználja a szerző azokat az eredményeket, melyeket más kutatók már megállapítottak, minden részletnél gondosan és lelkiismeretesen felsorolva az odavágó irodalmat, sok helyt azonban csak saját kutatásaira támaszkodhatott. Megemlíti azokat a részleteket is, melyek még későbbi búvárlatot kívánnak s így útmutatással szolgál a további ten-nivalókra nézve is.

Nyelvtudományi és irodalomtörténeti irodalmunknak nyeresége ez a mű.

MOLECZ BÉLA.

Halmi Bódog: Molnár Ferenc az író és az ember. Bpest, a szerző kiadása, 1929. K. 8-r. 80 l.

Molnár Ferenc írói pályájának görbáját látszólagos tárgyilagossággal rajzolta meg e könyvben az író. Zavarosan hullámzó, szofizmákban dúlakodó írásából azonban nehéz meghatározni, vajon bírálatot vagy dicsőítést akar-e mondani Molnár Ferencről. Amit dicsér benne, az távol áll az irodalmi értéktől, amit pedig irodalmi értéknek szeretne hirdetni, az a mi szemünkben épen nem az. Méltatás és bírálat helyett inkább Molnár elleneseivel és magasztalóival vitázik. Megdönti azt a véleményt, mintha Molnár volna az első a magyar irodalomban, aki Budapestnek magyar krónikása volna, de nem tud, vagy nem mer a multba előbbre hatolni, pedig Ambrus, Pekár és kortársaik idején megtalálhatta volna ezekben a komoly írókban a magyar főváros krónikásait. Nem csoda, a mult magyar irodalmáról édes-keveset tud! Más megvilágítás alá esik az a meghatározása, hogy Molnár az éjszakák krónikása. Ez valóban Molnárnak jellemző, de nem fővo-nása. Kiemeli Molnár zsidó voltát: Kóbor, Schnitzler, Zweig, Bubeit, Was-sermann sorába állítja, mint a zsidó humor, hiúság, trükkök, üzleti érdekek elsőrangú megszólaltatóját. Zsidó férfiak és nők, bankárok és barátneik, mindaz, amit a Lipótvárosban lát és talál: ez az ő területe, egyedüli látó-tere. Azontúl nem is mehet, mert nem abban nevelkedett, nem abban élt, nem attól húzza hasznát. Halmi szerint Molnár új argot-val gazdagította a magyar irodalmat. Vajon a zsidó osztálynyelv jelent-e gazdagodást a magyar irodalomban? Vajon a nyelvrontás jelenthet-e egyáltalában gazda-godást? Még Kisfaludy Károly, Jókai Mór külföldieskedő arisztokratáinak romlott nyelve sem gazdagította a magyar nyelvet! Halmi összezavarva a képzeteket, igyekszik ezt a szofizmat Molnár magyarságának érdeméül és védel-mére írni. Hiába! Molnár eredetiségének süppedő talajára nem tér ki. Ha igazán tárgyilagos akart volna lenni, ezt a kérdést ki kellett volna mélyítenie. Nem elég amolyan útszéli említése Grillparzernek, Wilde-nak, Shaw-nak. Az *Ördögtől* kezdve alig van egy-egy kompozíciója, melynek ötletét ne találunk meg bel- vagy külföldi írók munkáiban. Halmi nem fukarkodik a magasztalással, de a dicséror szólamokból egyszerre kipattan a bírálat. Ilyen a *Liliom*